

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.3.32>

БАСВА О.І.

**ПОВНОВАЖЕННЯ СЛІДЧОГО СУДДІ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА****AUTHORITY OF THE INVESTIGATING JUDGE IN THE SPHERE
OF INTERNATIONAL COOPERATION**

Стаття присвячена дослідженню повноважень слідчого судді в межах здійснення міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні, зокрема під час допиту особи за запитом компетентного органу іноземної держави та вирішення питань щодо застосування запобіжних заходів під час екстрадиції.

Доведено, що повноваження слідчого судді щодо вирішення питань, пов'язаних з міжнародним співробітництвом, варто виокремлювати в самостійну групу в класифікації його повноважень. Зауважено, що правовій визначеності кримінального процесуального законодавства сприятиме доповнення глави 3 КПК України окремою нормою, яка б закріплювала процесуальний статус слідчого судді як учасника кримінального провадження. Повноваження слідчого судді варто здійснювати відповідно до їх класифікації за критерієм предмета правового регулювання.

Досліджено законодавчу регламентацію проведення допиту особи за запитом компетентного органу іноземної держави. З'ясовано, що регламентація процесуального порядку проведення допиту компетентним органом України в порядку міжнародного співробітництва в режимі відео- або телефонної конференції потребує вдосконалення, зокрема: процесуальний порядок проведення такого допиту має бути визначено в окремій нормі КПК України; слід передбачити, що порядок проведення допиту за допомогою відео- або телефонної конференції за запитом компетентного органу України має здійснюватися слідчим суддею за правилами, аналогічними до тих, які визначені в ст. 225 КПК України «Допит під час досудового розслідування в судовому засіданні».

Проаналізовано процесуальні повноваження слідчого судді під час вирішення питання щодо екстрадиції. Зауважено, що за цих умов слідчий суддя має широке коло повноважень щодо застосування запобіжних заходів (тимчасового арешту, екстрадиційного арешту, запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою), вирішення питання щодо затвердження згоди особи на її видачу та розгляду скарги на видачу особи (екстрадицію). Констатовано потребу у вдосконаленні підходів до визначення строків тимчасового арешту під час видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Ключові слова: *слідчий суддя, міжнародне співробітництво, класифікація повноважень, запит компетентного органу іноземної держави, допит, запобіжні заходи, екстрадиція.*

The article is devoted to the investigation of the powers of the investigating judge within the international cooperation in criminal proceedings, in particular during the

interrogation of a person at the request of a competent authority of a foreign State and addressing the application of precautionary measures during extradition.

It was proven that the investigative judge's powers to resolve issues related to international cooperation should be classified as a separate group in its powers. It was noted that the legal certainty of the criminal procedural legislation will be facilitated by addition of a separate rule to Chapter 3 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which would establish procedural status of the investigating judge as a participant in criminal proceedings. The powers of the investigating judge should be exercised in accordance with their classification according to their classification by the criterion of subject-matter of legal regulation.

The legislative regulation of the interrogation of a person at the request of a competent body of a foreign State was studied. It was found that the regulation of the procedure for conducting an interrogation by a competent body of Ukraine within international cooperation by video or telephone conference needs to be improved, in particular: the procedure for conducting such an interrogation should be defined in a separate norm of the Criminal Procedure Code of Ukraine; it should be provided that the procedure for conducting an interrogation by video or telephone conference at the request of a competent body of Ukraine should be performed by an investigating judge according to the rules similar to those defined in Art. 225 of the Criminal Procedure Code of Ukraine «Interrogation during the pre-trial investigation in the court session».

The procedural powers of the investigating judge in the resolution of the extradition issue were analyzed. It was noted that, under these conditions, the investigating judge has a wide range of powers regarding the application of precautionary measures (temporary arrest, extradition arrest, non-custodial measures of restraint), decision on the approval of a person to extradite him(her) and consideration of a complaint against extradition. The need to improve approaches to determining the terms of temporary arrest during the extradition of the perpetrator was identified.

Key words: *investigative judge, international cooperation, classification of powers, request of the competent authority of a foreign State, interrogation, precautionary measures, extradition.*

Постановка проблеми. Відповідно до положень п. 18 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення в порядку, передбаченому КПК, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні [1]. Аналіз норм КПК України дозволяє стверджувати, що слідчий суддя наділений широким колом повноважень під час досудового розслідування, зокрема вирішує питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, надає дозволу на проведення визначених у КПК України слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача та прокурора, вирішує питання щодо встановлення процесуальних строків, відводів, долі речових доказів тощо.

Досить широким колом повноважень слідчий суддя наділений і під час здійснення міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні, зокрема допиту за запитом компетентного органу іноземної держави, застосування запобіжних заходів під час екстрадиції, вирішення питання про перейняття кримінального провадження чи виконання вироку суду іноземної держави.

Про затребуваність міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні засвідчують дані судової статистики. Зокрема, 2021 року відбулося 922 судових засідань з питань міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні, 2022 року – 579, а 2023 року – 434 судових засідань [2].

Зазначене вище підтверджує потребу в чіткості й визначеності правових норм щодо регламентації повноважень слідчого судді у сфері міжнародного співробітництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Повноваження слідчого судді під час застосування запобіжних заходів, надання дозволів на проведення слідчих (розшукових) чи негласних слідчих розшукових дій були предметом дослідження таких науковців як І. В. Гловюк, Т. Г. Ільєва, О. В. Капліна, О. Н. Карпов, М. А. Макаров, В. О. Попелюшко, В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, Л. Д. Удалова, О. Г. Яновська та інших учених. Проте повноваження слідчого судді під час вирішення питань щодо здійснення міжнародного співробітництва слугували предметом

наукових розробок лише в поодиноких випадках, що й обумовлює актуальність дослідження цієї проблематики.

Метою статті є дослідження повноважень слідчого судді у сфері міжнародного співробітництва під час допиту особи за запитом компетентного органу іноземної держави та вирішення питання про застосування запобіжних заходів у межах екстрадиційної процедури.

Виклад основного матеріалу. Аналіз глави 3 КПК України «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження» дозволяє дійти висновку про те, що на відміну від інших учасників досудового розслідування – прокурора, слідчого, дізнавача, керівника органу досудового розслідування, керівника органу дізнання, підозрюваного, захисника, потерпілого чи свідка, повноваження слідчого судді не закріплені в окремій нормі КПК України, а визначені в нормах, які безпосередньо регламентують порядок проведення певної процесуальної дії. Як зауважує з цього приводу В. О. Попелюшко, повноваження слідчого судді вписані в законі відповідно до кожної окремої кримінальної процесуальної ситуації чи групи подібних (аналогічних) ситуацій. Тому кримінальний процесуальний статус слідчого судді, якщо так можна висловитися, – є «збірним» [3].

У зв'язку з цим, аналіз та узагальнення норм КПК України, які визначають повноваження слідчого судді під час досудового розслідування, уже були предметом наукових досліджень учених-процесуалістів. Так, Т. Г. Ільєва, стверджує, що існує два види судового контролю в кримінальному процесі: 1) слідчий суддя приймає рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, надає дозвіл на проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій (попередній судовий контроль); 2) слідчий суддя розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого та прокурора (наступний судовий контроль) [4, с. 7].

І. В. Гловюк класифікує повноваження слідчого судді в кримінальному провадженні за предметним критерієм на такі шість груп: 1) дозвільні повноваження (пов'язані з вирішенням питань про проведення слідчих (розшукових) дій, які обмежують конституційні права особи (ст. 166, ч. 2 ст. 234, ч. 2 ст. 237, ч. 5 ст. 240 КПК та ін.); 2) повноваження із забезпечення законності й обґрунтованості застосування заходів кримінально-процесуального примусу; 3) повноваження із здійснення судового контролю (у вузькому значенні); 4) повноваження із забезпечення доказів у кримінальному провадженні; 5) повноваження, пов'язані з міжнародним співробітництвом; 6) допоміжні повноваження [5, с. 305].

Найбільш детальну класифікацію повноважень слідчого судді здійснив В. О. Попелюшко, який стверджує, що з теоретичної та прикладної точки зору, а також з позицій наочності сукупність наданих слідчому судді повноважень варто класифікувати на групи (види) за критерієм предмета правового регулювання, якому значною мірою відповідає структурна побудова КПК на розділи, глави, параграфи, статті та норми [3].

З огляду на викладене вище, повноваження слідчого судді В. О. Попелюшко поділяє на такі групи: 1) повноваження, пов'язані із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження в широкому значенні цього поняття (норми відповідних статей глав 10–18 КПК). Цю групу повноважень на підставі родового предмета правового регулювання вчений пропонує поділяти на види, наприклад, повноваження щодо заходів забезпечення кримінального провадження у вузькому їх значенні – глави 10–17 КПК, щодо запобіжних заходів на стадії досудового розслідування – § 1 глави 18 статті 493, 499 КПК, щодо запобіжних заходів при екстрадиції – глава 44 КПК; 2) повноваження, пов'язані з розглядом та вирішенням питань щодо дачі дозволу на проведення визначених у законі слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на збирання сторонами, передусім стороною обвинувачення, доказів (глави 20, 21 КПК); 3) розгляд і вирішення скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора; 4) повноваження щодо збирання доказів шляхом допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК), зокрема здійснення такого допиту в режимі відеоконференції (ст. 232 КПК); 5) повноваження, пов'язані із встановленням процесуальних строків; 6) повноваження із розгляду та вирішення питань про відводи під час досудового розслідування; 7) повноваження щодо вирішення на стадії досудового розслідування долі речових доказів; 8) вирішення питання про використання інформації, отриманої внаслідок проведення негласної слідчої (розшукової) дії; 9) низка так званих загальних обов'язків (повноважень) слідчого судді щодо захисту прав людини, закріплених у ст. 206 КПК [3].

Водночас, попри таку детальну класифікацію, поза увагою вченого залишилися повноваження слідчого судді під час здійснення міжнародного співробітництва, які В. О. Попелюшко включив до запобіжних заходів.

Слід зауважити, що під час міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні повноваження слідчого судді не обмежуються лише запобіжними заходами. Зокрема, І. В. Глюбок звертає увагу на те, що «повноваження слідчого судді, пов'язані з міжнародним співробітництвом, полягають у: присутності під час допиту за запитом компетентного органу іноземної держави (ст. 567); застосуванні тимчасового арешту (ст. 583); застосуванні екстрадиційного арешту (ст. 584); перевірці наявності підстав для подальшого тримання особи під вартою або її звільнення (ч. 11 ст. 584); застосуванні запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, для забезпечення видачі особи на запит іноземної держави (ст. 585); затвердженні згоди особи на її видачу (ч. 2 ст. 588); розгляді скарг на видачу особи (екстрадицію) (ст. 591); застосуванні запобіжного заходу до вирішення питання про виконання вироку суду іноземної держави (ч. 9 ст. 602)» [6, с. 118].

На думку М. А. Макарова, окрему групу повноважень слідчого судді становлять його повноваження, пов'язані з розглядом і вирішенням питань, пов'язаних з видачею осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Відповідно до положень ст. 583, 584, 585, 588, 591 КПК України, слідчий суддя уповноважений: приймати рішення про застосування до затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, тимчасового арешту до надходження запиту компетентного органу іноземної держави про її видачу; застосовувати до цієї особи екстрадиційний арешт після надходження такого запиту; застосовувати запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, для забезпечення видачі особи; затверджувати згоду особи на її спрощену видачу або про відмову в цьому; розглядати скарги на рішення компетентного органу про видачу особи (екстрадицію) [7, с. 33].

Зазначене дає змогу стверджувати, що повноваження слідчого судді під час міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні варто виокремлювати окремою групою в класифікації його повноважень.

Правовій визначеності кримінального процесуального законодавства щодо регламентації повноважень слідчого судді під час досудового розслідування сприятиме доповнення глави 3 КПК України «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження» окремою нормою, що закріплювала б процесуальний статус слідчого судді як учасника кримінального провадження. У цій нормі перелік повноважень слідчого судді варто передбачити відповідно до запропонованої В. О. Попелюшкою класифікації – за критерієм предмета правового регулювання, якому значною мірою відповідає структура побудова КПК України. Причому слід ураховувати, що окрему групу повноважень слідчого судді становлять повноваження щодо здійснення судового контролю під час вирішення питань, пов'язаних із міжнародним співробітництвом у кримінальному провадженні.

Варте уваги також питання про повноваження щодо здійснення допиту особи за запитом компетентного органу іноземної держави та застосування запобіжних заходів у межах виконання повноважень, пов'язаних із вирішенням питань про видачу осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Адже, відповідно до даних судової статистики, екстрадиція є найбільш затребуваною формою міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні.

Так, ст. 567 КПК України регламентує порядок проведення допиту особи за запитом компетентного органу іноземної держави шляхом проведення відео- або телефонної конференції. У цій нормі визначено, що вказаний «допит проводять у присутності слідчого судді за місцезнаходженням особи за допомогою відео- або телефонної конференції в таких випадках: 1) неможливості прибуття певних осіб до компетентного органу іноземної держави; 2) для забезпечення безпеки осіб; 3) з інших підстав, визначених слідчим суддею (судом). Допит шляхом відео- або телефонної конференції виконують у порядку, передбаченому процесуальним законом запитуючої сторони тією мірою, якою такий порядок не суперечить засадам кримінального процесуального законодавства України та загальноєвропейським стандартам забезпечення прав людини й основоположних свобод. Компетентний орган запитуючої сторони повинен забезпечити участь перекладача під час проведення відео- або телефонної конференції. Якщо під час допиту слідчий суддя виявив порушення порядку, передбаченого ч. 2 цієї статті, особою, яка здійснює допит, він повідомляє про це учасників процесуальної дії та зупиняє допит з метою вжиття заходів для його усунення. Допит продовжується лише після узгодження з компетентним органом запитуючої сторони необхідних змін у процедурі. Протокол допиту та носії відео- або аудіоінформації надсилають до компетентного органу запитуючої сторони» [1].

Положення наведеної вище норми потребують змін та уточнень. Адже, попри назву ст. 567 КПК України «Допит за запитом компетентного органу іноземної держави шляхом проведення

відео- або телефонної конференції», у ній розміщено положення, які визначають два різні порядки проведення допиту шляхом проведення відео- або телефонної конференції: 1) допит особи, яка перебуває на території України, компетентним органом іноземної держави шляхом проведення відео- або телефонної конференції, де слідчий суддя присутній та здійснює судовий контроль за дотриманням прав допитуваної особи; 2) допит особи, що перебуває за межами України, який здійснюється компетентним органом України в порядку міжнародного співробітництва у режимі відео- або телефонної конференції.

Щодо регламентації цього виду допиту, то в ч. 6 ст. 567 КПК України вказано лише те, що допит за допомогою відео- або телефонної конференції за запитом компетентного органу України здійснюється за правилами, передбаченими вказаною статтею [1]. Така регламентація не відповідає принципу правової визначеності законодавства та потребує вдосконалення. Вважаємо, що процесуальний порядок проведення допиту компетентним органом України в порядку міжнародного співробітництва в режимі відео- або телефонної конференції має бути визначено в окремій нормі КПК України. Крім того, слід передбачити, що порядок проведення допиту за допомогою відео- або телефонної конференції за запитами компетентного органу України має здійснюватися слідчим суддею за правилами, аналогічними до тих, які визначені в ст. 225 КПК України «Допит під час досудового розслідування в судовому засіданні».

Така процесуальна форма гарантуватиме дотримання прав особи під час проведення допиту за запитом компетентного органу іноземної держави шляхом проведення відео- або телефонної конференції та дозволить використовувати його результати в суді як докази, що сприятиме процесуальній економії, адже не потребуватиме обов'язкового повторного застосування міжнародного співробітництва під час судового провадження.

Окремою формою міжнародного співробітництва є екстрадиція – видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція передбачає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави (п. 2 ч. 1 ст. 541 КПК України) [1]. О. Ю. Хабло та Ю. Л. Никифоренко зауважують, що в наведеному вище положенні законодавець визначив окремі етапи екстрадиції як форми міжнародного співробітництва в кримінальному процесі [8, с. 74].

Варто зауважити, що під час застосування екстрадиції слідчий суддя має досить широке коло повноважень. Так, аналіз кримінального процесуального законодавства дозволяє виокремити такі повноваження слідчого судді: застосування тимчасового арешту до затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України (ст. 583 КПК України); застосування екстрадиційного арешту після отримання запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (ст. 584 КПК України); застосування запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, для забезпечення видачі особи на запит іноземної держави (ст. 585 КПК України); затвердження згоди особи на її спрощену видачу або про відмову в цьому (ч. 3 ст. 588 КПК України); розгляд скарги на рішення компетентного органу про видачу особи (екстрадицію) (ст. 591 КПК України) [7, с. 27–28; 9].

Зазначене вище засвідчує, що під час екстрадиції окрему групу повноважень слідчого судді становлять ті, які пов'язані із застосуванням запобіжного заходу. Адже в нормах КПК України передбачено особливий порядок застосування запобіжного заходу щодо особи, до якої вирішується питання про її видачу: затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України, тимчасовий арешт, екстрадиційний арешт, застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, для забезпечення видачі особи. Слід урахувувати, що екстрадиційний арешт – застосування запобіжного заходу у вигляді тримання особи під вартою з метою забезпечення її видачі (екстрадиції) (п. 9 ч. 1 ст. 541 КПК України), а тимчасовий арешт – взяття під варту особи, розшукуваної за вчинення злочину за межами України, на строк, визначений КПК України або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію) (п. 10 ч. 1 ст. 541 КПК) [1].

Вчені-процесуалісти зауважують, що порядок застосування тимчасового арешту не узгоджується з ч. 4 ст. 16 Європейської конвенції про видачу правопорушників, згідно з якою тимчасовий арешт може бути припинений, якщо впродовж 18 днів після арешту запитувана сторона не отримує запит про видачу правопорушника та зазначені в ст. 12 вказаної Конвенції документи [10].

Вважаємо, що норми національного кримінального процесуального законодавства не повинні суперечити міжнародно визначеним стандартам, які закріплені в ратифікованих Україною

договорах. Тому варто підтримати думку О. Н. Карпова щодо необхідності закріплення в ст. 583 КПК України положення про те, що слідчий суддя спочатку виносить ухвалу про застосування тимчасового арешту затриманої особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України, до отримання запиту, але не більше як на 18 діб, якщо інше не визначено міжнародним договором. У подальшому такий строк підлягає продовженню до 40 діб на підставі поданого прокурором клопотання [11, с. 164].

Висновки. Результати проведеного дослідження дають змогу стверджувати, що повноваження слідчого судді під час міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні є окремою класифікаційною групою його повноважень. До цієї групи належать такі повноваження слідчого судді: допит особи за запитом компетентного органу іноземної держави, застосування запобіжних заходів у межах міжнародного співробітництва, розгляд скарг на видачу особи (екстрадицію), затвердження згоди особи на її спрощену видачу або про відмову в цьому. Повноваження слідчого судді під час здійснення міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні потребують законодавчого вдосконалення, що гарантуватиме законність та обґрунтованість рішень і дій слідчого, дізнавача чи прокурора.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>.
2. Про роботу органів прокуратури. *Офіс Генерального прокурора* : [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-robotu-organiv-prokuraturi-2>.
3. Попелюшко В. О. Слідчий суддя в кримінальному провадженні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2017. № 1 (9). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n1/14pvoukr.pdf>.
4. Ільєва Т. Г. Функція судового контролю у кримінальному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2014. 20 с.
5. Глов'юк І. В. Функціональна спрямованість діяльності слідчого судді. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серія «Юридические науки»*. 2013. Т. 26 (65). № 2–1 (Ч. 2). С. 303–309.
6. Глов'юк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 602 с.
7. Макаров М. А. Судовий контроль у кримінальному провадженні : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2016. 288 с.
8. Хабло О., Никифорова Ю. Переїняття кримінального провадження від іноземних держав : монографія. Київ : Кафедра, 2024. 194 с.
9. Про затвердження Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження : наказ Міністерства юстиції України від 19 серп. 2019 р. № 2599/5. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-19>.
10. Європейська конвенція про видачу правопорушників : вчинено в Парижі 13 груд. 1957 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text.
11. Карпов О. Н. Застосування тимчасового арешту для забезпечення екстрадиції особи. *Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства й удосконалення діяльності судових і правоохоронних органів України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Луганськ, 20 квіт. 2012 р.). Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. С. 163–167.